

НАПРЯМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Головним напрямом професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті виступає творче Я особистості. Однак напрями професійного розвитку можуть бути різними. Один із них повинен реалізувати зростання професійної кваліфікації у майбутню професійну діяльність, коли у процесі навчання відбувається послідовне оволодіння професійними навичками. Другий напрям повинен охоплювати освоєння нових кваліфікацій, близьких до суміжних областей діяльності. Тому вища фізкультурна освіта повинна бути адаптована до можливостей і потреб особистості майбутнього вчителя фізичної культури, а також до специфіки регіону з можливістю самостійного вибору різних напрямів спрямованості навчання і перепідготовки.

П. Лернер доводить, що мільйонам людей багато разів у житті доводиться замислюватися про вибір свого професійного майбутнього – де і як отримувати професію і спеціальність, якою роботою займатися, як здобути високу кваліфікацію, наскільки знання, досвід, особисті якості співвідносяться з вимогами до бажаної професії. Рівнодіюча цих напрямів спрямована на рішення актуального завдання – шукати і знайти, яким чином можна привести особистісно зорієнтовану освіту до її дійсної мети – впливати на прогресивний розвиток усього суспільства, усунення відомих суперечностей між інтересами особистості та суспільства, на підвищення рівня духовності та розуміння дійсних життєвих цінностей, на позитивні зміни ментальності [8].

Вибір напрямку професійного розвитку у вищій фізкультурній освіті зумовлений уявленням майбутнього вчителя фізичної культури про зміст і вимоги професійної діяльності, її готовністю проявляти соціальну і професійну активність у фізкультурно-оздоровчій роботі. Це пов'язано з тим, що діяльність в умовах інформаційно-освітнього простору стає все більш інноваційною, що дозволяє мати особистісний напрям професійного розвитку в інформаційному суспільстві.

Напрямам професійного самовизначення, формуванню фізичної культури і здорового способу життя, а також перспективам розвитку вищої фізкультурної освіти присвячено праці Н. Белікової, О. Грішиної, П. Лернера та ін. [1; 6; 8]. Професійний розвиток майбутніх учителів розглядається у працях Л. Булдігіної, Г. Вороніної, Н. Вощен-

кової, В. Гордієнка, М. Камінської, Н. Маковецької, В. Рибалки, В. Петерсона, Е. Помиткіна та ін. [2–5; 7; 9–12] та ін.

Мета даної статті – розглянути напрями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті.

Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті пов'язаний із реалізацією його особистісного потенціалу, що виражається у змінах у мотиваційній сфері, самореалізацією у професійній діяльності, потребою в особистісному саморозвитку тощо. **Напрями професійного розвитку** студентів визначаються здатністю проявляти свої професійні якості на більш високому рівні активності, творчій самостійності, особистісній саморегуляції, а також досягати успіху не лише в одному, а в декількох видах діяльності.

Н. Вощенко доводить, що у психолого-педагогічній науці склалися різні підходи до вивчення процесу професійного розвитку вчителя. Одні дослідники розглядають професійний розвиток із позицій особистості педагога, інші – з позицій його діяльності, а треті – з позицій результативності професійної підготовки вчителя в педагогічному ВНЗ. Під професіоналізацією Н. Вощенко розуміє безперервний процес становлення особистості фахівця і професіонала, який починається з моменту вибору професії, триває впродовж усього професійного життя людини і завершується, коли людина припиняє свою професійну діяльність. Поняття “професійний розвиток”, “професійне становлення”, “професіоналізація” вчена використовує як дуже близькі. Професійний розвиток вчителя припускає формування сукупності його професійно-особистісних якостей у певній системі та послідовності. Аналіз онтологічних, гносеологічних і акмеологічних аспектів професійної педагогічної діяльності дає можливість розглядати професійний розвиток як процес цілеспрямованих, закономірних змін, що приводить до виникнення нових якісних станів і властивостей у свідомості особистості педагога [4]. Ми погоджуємося з Н. Вощенкою щодо розгляду професійного розвитку різними дослідниками, а саме: з позицій особистості педагога, з позицій його діяльності, з позицій результативності професійної підготовки вчителя в педагогічному ВНЗ, і зазначаємо, що саме з цього бачення необхідно визначати напрями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті. Паралельно з цим Л. Булдігіна вказує, що завдання полягає в тому, щоб **напрями професійного розвитку** вчителя були приведені у відповідність, перш за все: з професійно-особистісною потребою в розвитку суб'єктності вчителя-професіонала, у збагаченні його людського потенціалу, професійної культури; з державними і суспільними інтересами в питаннях розвитку

особистості учня і вчителя; з соціальними вимогами до професійної діяльності вчителя школи; з потребами сучасної системи шкільної освіти [2]. Саме на таку позицію вченої ми спираємося в нашому дослідженні у процесі розгляду проблеми визначення напрямів професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури.

М. Камінська вказує, що сучасні наукові уявлення про професійний розвиток педагога генетично пов'язані, з одного боку, з теорією діяльності, а з іншого – з теорією особистості [7]. Виходячи з цього ми вкажемо на те, що характерною рисою будь-якої свідомої діяльності для майбутнього вчителя фізичної культури повинна бути його спрямованість на досягнення професійних цілей. Без визначеної професійної мети не може бути свідомої діяльності.

Г. Вороніна наголошує, що педагогічна освіта повинна забезпечувати формування професійно компетентної особистості педагога, здатного самостійно і творчо вирішувати професійні завдання, усвідомлювати особистісну і суспільну значущість педагогічної діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають особистісно орієнтовані, індивідуально-творчі форми і методи, що забезпечують цілісний професійний розвиток педагогів [3]. Тому майбутньому вчителю фізичної культури необхідно постійно вдосконалюватися в майбутній професійній діяльності та прагнути до творчого вирішення професійних завдань як на уроці фізичної культури, так у процесі фізкультурно-оздоровчої роботи.

Психолог В. Гордієнко доводить, що на сучасному етапі розвитку суспільства утверджується нове розуміння цілей і результатів професійного розвитку вчителя, досягнення яких виступає ключовою умовою гуманізації освіти, що нині є одним із актуальних завдань його модернізації. Нові цілі припускають подальше зростання творчої активності вчителя, його самореалізацію і досягнення неповторності особистості [5]. Виходячи з цього твердження В. Гордієнка, ми хочемо звернути увагу на те, що саме оригінальність особистості майбутнього вчителя фізичної культури є важливою складовою його індивідуальності. Задоволення наслідками своєї професійної діяльності (проведення уроків, спортивних заходів), взаємовідносинами з колегами пов'язане з можливістю професійного розвитку і реалізацією індивідуальних рис характеру впродовж всієї професійної кар'єри.

Сучасний педагог О. Грішина говорить, що аналіз досліджень останніх років, а також вивчення освітньої практики свідчить, що в системі вищої професійної освіти студент продовжує виступати як об'єкт процесу масової підготовки вчителів. Про це свідчить одноманітність змісту навчальних курсів, орієнтація студентів на традиційне заучування і виконання, дефіцит методів, що активізують особистісний потенціал майбутніх вчителів. Під-

вищення фундаментальності та багатопрофільності професійної освіти не рідко веде до експоненціального зростання інформації, а не до зміни якості педагогічного процесу в напрямі активізації його розвивальних можливостей [6]. Н. Белікова [1], розглядаючи перспективи розвитку вищої фізкультурної освіти в контексті професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації, спирається на системне визначення спеціально-педагогічних понять фізкультурної освіти, які подає Н. Маковецька [9], а саме: *фізкультурна освіта* – цілеспрямоване фізичне (тілесне) формування людини; *фізкультурне виховання* – цілеспрямоване формування особистості в аспекті досягнення нею фізичної досконалості; *фізкультурне навчання* – цілеспрямоване формування знань, умінь і навичок для засвоєння соціального досвіду досягнення фізичної досконалості; *теорія фізкультурної освіти* є найвищою формою наукового знання про фізкультурну освіту, що дає цілісне уявлення про закономірності формування фізичної досконалості людини; ... *метою фізкультурної освіти* є ідеальний результат цілеспрямованого фізичного формування людини, втілений у поняття фізичної досконалості; *принцип фізкультурної освіти* – визначна вимога, що регулює процес цілеспрямованого формування фізичної досконалості; *зміст фізкультурної освіти* – сукупність складових цілеспрямованого формування фізичної досконалості; *засіб фізкультурної освіти* – предмети, стосунки та види діяльності, що використовуються у процесі взаємодії суб'єкта й об'єкта освіти з метою досягнення ними фізичної досконалості; *метод фізкультурної освіти* – спосіб використання її засобу в процесі формування фізичної досконалості людини; ... *методика фізкультурної освіти* – одна із форм наукового знання про фізкультурну освіту, яка на основі єдності педагогічних закономірностей і технології освіти реалізує процес формування фізичної досконалості; *результат фізкультурної освіти* – рівень досягнення фізичної досконалості як цільової сутності фізичної культури [1, с. 119]. Тому, визначаючи напрями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті, неможливо оминати таке системне визначення спеціально-педагогічних понять фізкультурної освіти. Спираючись на ці визначення, наголосимо, що необхідно, щоб професійне зростання майбутнього вчителя фізичної культури було спрямоване на досягнення високого рівня професіоналізму в майбутній професійній діяльності.

У цьому контексті психолог В. Петерсон зауважує, що ускладнення технології організації процесу навчання визначає потребу в розвитку особистісних і професійних якостей педагога. У зв'язку з цим виникає необхідність у визначенні психолого-акмеологічних засобів, що мотивують вчителя до зростання його професіоналізму і досягнення максимального рівня реалізації своєї про-

фесійної діяльності [10]. Поділяючи думку В. Петерсона, ми вважаємо, що саме на розвиток особистісних і професійних якостей майбутнього вчителя фізичної культури повинна бути спрямована вища фізкультурна освіта. Це надасть можливість успішно визначати напрями професійного розвитку.

Отже, діяльність в умовах інформаційно-освітнього простору стає все інноваційнішою, що дозволяє майбутньому вчителю фізичної культури визначити особистісний напрям професійного розвитку в інформаційно-освітньому просторі. Аналізуючи погляди різних вчених ми дійшли висновку, що напрями професійного розвитку повинні реалізувати зростання професійної кваліфікації в майбутню професійну діяльність, коли у процесі навчання відбувається як послідовне оволодіння професійними навичками, так і освоєння нових кваліфікацій (інформатика, кібернетика). У перспективі планується розглянути професійне спрямування майбутнього вчителя фізичної культури як важливу умову професійного і особистісного розвитку.

1. *Белікова Н. О.* Перспективи розвитку вищої фізкультурної освіти в контексті професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/2939/1/7_43.pdf
2. *Будьгіна Л. М.* Педагогические условия профессионального развития учителя: на основе мониторинга : дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / *Любовь Михайловна Будьгіна*; [Место защиты: Кемеров. гос. ун-т]. — Кемерово, 2007. — 203 с.
3. *Воронина Г. И.* Теоретические основы профессионального развития учителя в системе послевузовского педагогического образования (Предметная область “Иностранные языки”) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / *Галина Ивановна Воронина*. — Калининград, 2000. — 244 с.
4. *Вощенкова Н. С.* Профессиональное развитие сельских учителей в системе дополнительного педагогического образования : дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / *Нелли Семеновна Вощенкова*. — Москва, 2002. — 183 с.
5. *Гордиенко В. Н.* Удовлетворенность профессиональной деятельностью как психологический критерий личностно-профессионального развития учителя : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / *Валерий Николаевич Гордиенко*. — Иркутск, 2004. — 150 с.
6. *Гришина О. В.* Профессиональное развитие будущих учителей физики в процессе их подготовки в вузе : дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / *Ольга Валерьевна Гришина*. — Саранск, 2004. — 167 с.
7. *Каминская М. В.* Профессиональное развитие учителя в процессе освоения им деятельности в системе развивающего образования : дис... д-ра психол. наук : 19.00.07 / *Маргарита Владимировна Каминская*. — М., 2004. — 396 с.
8. *Лернер П. С.* Векторы профессионального самоопределения. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=1206
9. *Маковецька Н. В.* Формування фізичної культури і здорового способу життя особистості: Теоретичний аспект проблеми / *Н. В. Маковецька* // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2006. — № 10. — С. 117—121.

10. *Петерсон В. А.* Комплексный мониторинг акмеологической образовательной системы как средство личностно-профессионального развития учителей начальных классов : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / *Владимир Андреевич Петерсон.* — Москва, 2003. — 179 с.
11. *Помиткін Е. О.* Психологія духовного розвитку особистості : монографія / *Е. О. Помиткін.* — К.: Наш час, 2006. — 280 с.
12. *Рибалка В. В.* Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці : навч. посіб. / *В. В. Рибалка* ; АПН України , Ін-т психології ім. Г. С. Костюка ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. — Одеса, 2009. — 575 с.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2011

Ю. Драгнев

Направления профессионального развития будущего учителя физической культуры

Рассматриваются векторы профессионального развития будущего учителя физической культуры в высшем физкультурном образовании. Доказывается, что деятельность в условиях информационно-образовательного пространства становится все более инновационной, что разрешает иметь личный вектор профессионального развития в информационном обществе.

Ключевые слова: векторы профессионального развития, высшее физкультурное образование, будущее учителя физической культуры.

Yu. Dragnev

Directions of Professional Development of Future Teacher of Physical Culture

The article considers vectors of professional development of the future teacher of physical culture in the higher sports education. It proves that the activity in conditions of informational and educational space becomes more and more innovative, which enables the existence of a personal vector of professional development in the informational society.

Key words: vectors of professional development, higher sports education, future teachers of physical culture.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник А. О. Молчанова